

Jaarmarkt 2009

Een woord van voren.

Hier voor u ligt weer een nieuw exemplaar van het blad van de Natuurgroep Kockengen.

De club die 35 jaar bestaat en daar op diverse momenten bij stil heeft gestaan.

Maar we zijn er nog niet, er komt op 7 november nog een moment om nog eens stil te staan. Of eigenlijk niet, want de handen moeten dan uit de mouwen. Wat is er dan aan de hand? Op 7 november is het n.l. de Nationale Natuurwerkdag en de jarige Natuurgroep is uitverkoren als STER-locatie van de Provincie Utrecht. Het Landschap Erfgoed Utrecht (LEU) vond dat wij die STER wel verdiend hebben. Wat maakt zo'n STER-locatie nu zo bijzonder? We krijgen natuurlijk veel aandacht in de pers. Er komt waarschijnlijk een hoogwaardigheidsbekleder van de Gemeente Breukelen om deze dag de nodige veren te plaatsen. We staan als STER-locatie vermeld op www.natuurwerkdag.nl Hier kun je je aanmelden voor deze werkdag. Wil je onaangemeld komen dan mag dat ook, de koeken worden altijd eerlijk gedeeld. Vanwege deze STER-kwalificatie pakken we deze dag natuurlijk ruimer uit dan normaal.

Hierbij word je dan ook van harte uitgenodigd op deze werkdag in het Polderreservaat.

Wat verder in dit blad: Wat heeft een roodwangschildpad met nestvlotjes van de zwarte stern?

Wat dacht je van de combinatie uil en schepnet? Een vliegend strootje, wat is dat nu weer?

Een "glazenwasser" met veren in de tuin van Paul?

Ik heb deze verhalen natuurlijk allemaal al gelezen en als ik een woord van achteren mag geven? Het was weer de moeite waard.

Ben van der Horst

Zwarte stern kolonie Polderreservaat Kockengen 2009

Tekst: Theo van Schie, Foto's: Paul Vlaanderen, Theo van Schie en Jan van Wijk

Ook dit jaar heeft de Natuurwerkgroep Kockengen weer broedvlotjes voor de zwarte sterns uitgelegd in het polderreservaat. Tijdens het broedseizoen wordt de kolonie nauwlettend gevolgd, alle ontwikkelingen en resultaten worden daarbij genoteerd. Tijdens het broedseizoen 2009 (begin mei tot eind juli) werd 31 keer een 'opname' van de kolonie gemaakt. Het seizoen 2009 kenmerkt zich door een late start en een opvallend goed resultaat.

Op 27 en 29 april van dit jaar werden de broedvlotjes weer uitgelegd in het polderreservaat, 10 vlotjes in de sloot tussen kavel 6 en kavel 7 en 11 vlotjes in de sloot tussen kavel 7 en kavel 8. Tijdens het uitleggen van de vlotjes op 29 april werd al een groepje van 6 zwarte sterns boven het polderreservaat gezien.

Het duurde echter nog tot 17 mei voordat het eerste paartje zwarte sterns een vlotje bezetten en begon met eieren leggen en broeden. (In 2008 waren de vlotjes eind april al bezet) Maar spoedig na deze eerste sterns volgden er meer en eind mei waren op de eerste sloot 9 van de 10 vlotjes bezet.

De aanwezige roodwang-schildpadden zorgden er helaas voor dat er een compleet legsel (3 eieren) verloren ging. Deze schildpadden kruipen op de vlotjes om te zonnen, tijdens het opklimmen kantelen de vlotjes zodanig dat de eieren er vanaf rollen en verloren gaan. Later is nog een beginnend legsel (1 ei) verloren gegaan door dit gedrag van de schildpadden. De zwarte sterns verdedigen de vlotjes fel, maar de schildpadden trekken zich er niets van aan. Er is zelfs waargenomen dat de alarmerende en pikkende sterns óp een schildpad zaten!

In de tweede sloot werd eind mei het eerste vlotje bezet, dit voorbeeld werd aarzelend gevolgd door nog vier paartjes zwarte sterns. Half juni groeide dit aantal langzaam verder uit tot zeven broedparen. Uiteindelijk waren er vanaf 19 juni 10 paartjes in deze tweede sloot, de laatste sterns startten dus ruim een maand later dan het eerste paartje op de eerste sloot.

Op dat moment waren op de eerste sloot volop kuikens aanwezig, de zwarte sterns vlogen af en aan met prooi om hun jongen te voeden. Rond de kolonie konden boven alle sloten en vijvers jagende sterns gezien worden, boven het Heicop zelfs tot in het dorp. Vanaf begin juli waren de eerste jongen volgroeid en begonnen ze met de eerste vlieg oefeningen in de kolonie en boven het polderreservaat. In de eerste sloot zijn in totaal 14 jonge zwarte sterns uitgevlogen.

Terwijl de vlotjes in de eerste sloot al verlaten waren, was het in de tweede sloot nog een drukte van belang. Begin juli waren daar veel kuikens en bijna volgroeide jongen aanwezig en invliegende ouder vogels met prooi. Een van de nestvlotjes was door de wind afgedreven naar de rietkraag onder aan de dijk aan het Heicop. Wandelaars over het pad langs het Heicop werden steevast aangevallen door de zwarte sterns van dit vlotje en soms gebombardeerd met uitwerpselen. Op 26 juli waren hier de laatste zwarte sterns aanwezig, een dag later was alles vertrokken. In totaal zijn 19 jonge zwarte sterns op de tweede sloot uitgevlogen.

In 2009 zijn in de zwarte stern kolonie van het Polderreservaat Kockengen 19 vlotjes bezet geweest en in totaal 33 jonge zwarte sterns uitgevlogen! (In 2008 waren dit er resp. 17 vlotjes en 24 uitgevlogen jongen.) Het gemiddelde broedsucces van de kolonie komt dit jaar uit op 1,7 uitgevlogen jong per broedsel. In het gebied van de Utrechtse Venen is het gemiddelde broedresultaat voor 2009 1,2 en voor het gebied Kamerik/Kockengen bedraagt dit 1,6. Het broedresultaat van de kolonie in het polderreservaat Kockengen is dan ook opvallend goed te noemen.

Zwarte stern Waarnemers

Paul Vlaanderen & Theo van Schie

Chlidonias Niger

Sperwer

Tijdens het kijken naar het 8 uur journaal hoorde ik plots een harde klap tegen mijn kamerachterraai en zag nog net een vogel naar beneden vallen en een grote vettige vlek op het raam.

Snel naar buiten en in de struik zag ik een uiteinde van een staart. Dat is een merel, dacht ik.

Voorzichtig trok ik de staart omhoog en verbaasde mij erover dat die staart zo lang was, geen merel maar een roofpiet, een Sperwer. Ik hield de vogel die nog versuft was door de klap vast, terwijl Agnes gauw het fototoestel pakte en de scherpe blik van de Sperwer vastlegde. Ondertussen probeerde de Sperwer aan mijn greep te ontsnappen.

Mijn burens Jieles en Paulien kwamen de Sperwer bewonderen. Gauw Gerard en Theo gebeld. Gerard was thuis en kwam meteen kijken en met elkaar genoten we van deze prachtvogel.

Via deze foto's kunnen nu alle NGK-ers de Sperwer bewonderen.

Hier vindt u een volledige lijst
van arboreta in Nederland

[klikhier](#)

Arboretum

Een arboretum is een bomen verzameling. In Nederland zijn een aantal arboreta o.a. in Leiden, Rotterdam, Doorn, De Lutte.

Op mijn verjaardag kreeg ik een boekje over het arboretum "De Oosterbegraafplaats" in Amsterdam-Oost. In Amsterdam kwamen ze erachter dat ze geen arboretum hadden.

Wel was er een begraafplaats met een prachtige bomen verzameling. Zo kreeg de begraafplaats een dubbelfunctie. Met dit boekje wordt er eindelijk bekendheid aan deze prachtige en bijzonder bomen verzameling gegeven.

Als kind ging ik met mijn ouders al de bomen daar bekijken op de zondagmiddag wandeling.

Daar heb ik geleerd dat oude en bijzondere bomen de moeite waard zijn om te bekijken.

Op mijn jaarlijks weekje weg met mijn tweelingbroer kwamen we in Weinheim, een plaats vlak boven Heidelberg terecht. Toen we de stadsplattegrond bekeken, stond daar een exotenwald op. Daar moesten we natuurlijk naar toe.

Eerst door het Hermanshof en het slotpark gelopen met een mammoetboom, een redwood (sequoya) met het bord 'de hoogste boom van Europa' 55m hoog en maar 50 jaar oud.

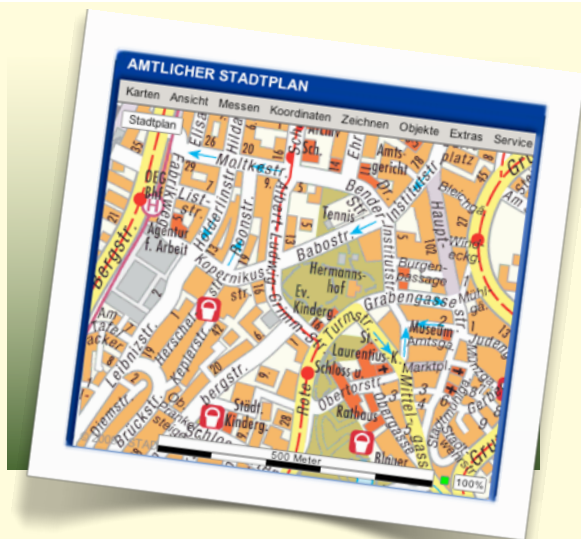
Wat was deze redwood indrukwekkend, de burcht ernaast viel erbij in het niet. Wat opviel was de bliksemafleider die boven de boom uitstak. Deze bomen zijn zeer blikseminslag gevoelig. In het parkje tussen de bomen waren grote borders met bloemen aangelegd wat een ruimtelijke effect gaf.

In Amerika stond ik onder een mammoetboom van 120m hoog, die was wel wat ouder.

Daarna naar het exotenwald. Het was wel een pittige klim naar boven, maar we kregen waar voor deze moeite. Niet één redwood, maar zeker 50 van die woudreuzen. Dat geeft een hele andere indruk dan één enkele boom.

Na drie uur rondstappen genoten we op de slotplaats van de Japanse Honingbomen, die schitterend bloeiden en de koffie, die goed smaakte.

Paul

Jaarmarkt

5 september was het weer zover; de jaarmarkt in Kockengen. Als Natuurgroep zijn we al jaren van de partij om onze medebewoners te laten zien en te enthousiasmeren over het werk van de Natuurgroep.

Dit jaar stond natuurlijk in het teken van het 35 jarig bestaan van de club.

De voorbereiding van een dergelijke dag wordt steeds eenvoudiger. We bedenken een item- het 35 jarig bestaan dus. Dan bespreken we wie welke paneelborden met welke onderwerpen gaat inrichten. Een leuk item voor de kinderen. Om vervolgens op de dag des markt om 08.00 uur te verzamelen en de boel aan elkaar te bouwen. En zie daar, er staat weer een gelikte stand (Dit was zomaar een opmerking van een bezoeker).

Nu lijkt het hierboven beschreven stukje eenvoudig, maar besef ook dat er door een enkeling geleden wordt. Zo bleek er iemand van het bestuur punaises gekocht te hebben van inferieure kwaliteit. Omdat er nogal wat velletjes papier (17) op het paneel bevestigd moesten worden x 4 punaises dan kunt u uitrekenen hoeveel van dergelijke prikkers in het hout gedrukt moesten worden. Als dan een enkele prikker door het dopje heen komt om in de duim te blijven hangen, dan kunt u wel raden hoe het met de duim van het bestuurslid gesteld is.

Maar naast dit leed was er vooral veel interesse van de jaarmarktbezoekers voor onze stand. Er waren panelen te bezichtigen met het ontstaan van het polderreservaat, waarbij oma's hun toen nog kleine kinderen bomen zagen planten (en weer een donateur). Er was ook veel belangstelling voor de broedresultaten van de rietvogels in het rietland en de zwarte stern in het polderreservaat. (nog 2 donateurs). Ook het paneel over de werkdagen scoorde goed. De lichaamsbeweging, de gezelligheid en het fakkie stoken leverde zeker vier toezeggingen op om mee te werken op de werkdagen. (Deze zien we terug op 7 november).

Het herkennen van een 10-tal planten uit het polderreservaat was voor velen te hoog

gegrepen, maar werd wel als zeer leerzaam ervaren. Leuk om te zien dat een jeugdige bezoeker er toch negen goed had.

Voor een enkeling was het een teleurstelling dat er geen rugtassen met het NGK logo meer te krijgen zijn. Voor belangstellenden zijn er nog wel shirts te verkrijgen in de maat M.

Als je dan terugkijkt met een vrijdagavond vóór de jaarmarkt met flinke regenbuien, dan hebben we weer geluk gehad. Het zonnetje kwam regelmatig door. En de broodjeskar naast ons had een goede klandizie vanwege de grote animo voor onze stand. Ik weet niet of het u is opgevallen in de VAR, maar hier was volgens mij een behoorlijk geval van sluikreclame voor de Natuurgroep. Op de foto van de opening van Het Driestammenplein

hing prominent de vlag van de NGK in beeld. Je kunt je afvragen of hier sprake was van opzet. Resumerend kun je zeggen dat het weer een zeer geslaagde jaarmarkt was met wederom een uitbreiding van het leden / donateursbestand en daarbij een toevoeging van actieve leden voor de werkdagen. Nu vraag je je misschien af hoe het met de duim van het bestuurslid is gesteld. Deze blijkt nog steeds pijnlijk te zijn. Maar dat zal hem leren om volgende keer beter op de kwaliteit van de punaises te letten.

Ben van der Horst

Excursie naar Zuidpier IJmuiden: storm op zee, leeuweriken op het strand.

Zaterdag 3 oktober 2009 was de jaarlijkse excursie naar de Zuidpier van IJmuiden. Met een windkrachtvoorspelling van 5 oplopend naar 7 ging een groepje van 5 vogelaars op pad. Geen ideale omstandigheden om grote hoeveelheden

vogels voorbij te zien trekken, maar wel spectaculaire golven en toch nog een paar bijzondere waarnemingen.

Het was even tanden op elkaar zetten, toen we van de parkeerplaats naar het strand liepen. Niet dat dit traject nu zo bijzonder zwaar is, maar het opstuivende zand zorgde ervoor dat je beter maar even je mond dicht kon houden.

Op het strand, tegen de pier zaten grote groepen meeuwen, kokmeeuw, kleine mantelmeeuw, grote

mantelmeeuw, volwassen vogels en veel (bruine) jonge vogels. Er tussen scharrelde een enkele scholekster. Een groepje rotganzen vloog laag over de branding voorbij.

Op de pier was het uitzicht op de zee magnifiek, grote golven en donkere wolken en opspattend schuim tegen de betonblokken van de pier. Opvallend was een groepje wilde eenden dat achter een van de grote betonblokken zat te schuilen voor de wind. Je verwacht al geen wilde eenden op de zee en al helemaal niet bij dit weer.

Tussen de betonblokken was toch nog de nodige vogelactiviteit te bespeuren: bonte strandloper, steenloper, kanoetstrandloper, drieteenstrandlopers en paarse strandloper. En tussen de pieren werd een jonge Jan van Gent gespot. Door de harde westenwind zijn dit soort typische zee vogels nu ook bij de kust te zien.

Na de koffie in de haven zijn we nog even op het strandje van het Kennemermeer geweest. Na een tip van andere vogelaars, er zouden strandleeuweriken te zien zijn. En dat was niet moeilijk om deze kleine vogeltjes te ontdekken. Er stond al een groepje van 10 - 12 vogelaars op het strandje naar deze bijzondere vogeltjes te kijken. Voor de meeste van ons was het de eerste keer dat we deze soort konden waarnemen.

In totaal zijn er op deze excursie 17 vogelsoorten gezien.

strandleeuwerik

Matig broedsucces voor Uilen en Torenvalk rond Kockengen in 2009

Tekst en foto's : Theo van Schie

Het jaar 2009 zal de boeken in gaan als een slecht muizenjaar. In de jaren 2007 en 2008 waren de muizen nog zeer talrijk, maar na de afgelopen winter bleek de muizenstand volledig te zijn ingezakt. Uilen en torenvalken, die muizen als hoofdvoedsel hebben konden in de afgelopen jaren profiteren van het ruime voedselaanbod. Maar ook voor deze vogels was het in 2009 crisis en zien we een terugval in aantal en reproductie. Ook bij de bezetting van de nestkasten van de Natuurgroep Kockengen.

Bij de eerste controle ronde van de nestkasten in mei werd al duidelijk dat 2009 niet van die spectaculaire broedsuccessen zou gaan opleveren als in de jaren ervoor. Veel nestkasten bleken nog onbezet, door de voedselschaarste waren de vogels niet aanwezig of blijkbaar nog niet in de goede conditie om te gaan broeden.

Van alle torenvalkkasten was er half mei nog maar een bezet en bij de steenuilenkast was geen enkele kast bezet door een steenuil, wel waren er enkele kasten gekraakt door spreeuwen of een winterkoning. Later, eind mei, waren er in totaal 4 torenvalkkasten bezet. Bij de kerkuilenkasten was het ook iets minder, in totaal zijn er dit jaar drie kasten bezet (2008; 6 kasten) en een kerkuilenkast was gekraakt door een paartje holenduiven.

De kerkuilenkast op een boerderij in de polder Laag Nieuwkoop bleek bij de eerste controle op 30 mei bezet. Bij de controle vlogen twee uilen uit de kast en lagen er 3 eieren en een dode muis in de kast. Een laat, nog niet compleet legsel, maar schijnbaar was er wel voldoende voedsel in de buurt. De dode muis in de kast betekende dat er meer dan genoeg muizen gevangen konden worden en dat deze nog even bewaard werd voor later.

Bij een tweede controle op 13 juni was het legsel compleet en zat het vrouwtje te broeden op 5 eieren. Op basis van de eerste controle was nu te berekenen wanneer de eieren ongeveer uit zouden komen. De broedduur van de kerkuil bedraagt nl. 30 - 34 dagen, het eerste uilskuiken zou er dan rond 24 -28 juni, en het laatste rond 2-6 juli, uit het ei komen.

Op 24 juli werd de kast gecontroleerd door de vogelringer Marc van Leeuwen en bleken er 3 kuikens aanwezig te zijn. Twee van de 5 eieren waren niet uitgekomen of twee kuikens waren inmiddels verhongerd en/of opgepeuzeld door hun broertjes/zusjes.

Voordat een uilennestkast geopend wordt is het verstandig om even op de kast te tikken of te krassen. De eventueel aanwezige volwassen uil kan dan wegvliegen. Dit geeft minder stress bij de vogel dan bij het opeens openen van de kast en bovendien is er de kans dat de controleur dan wordt aangevallen. Op het moment van uitvliegen kan de uil gevangen worden door een schepnet voor de uitvliegopening te houden. Dit kan soms interessante informatie opleveren.

Bij de controle van 24 juli werd op deze manier de volwassen uil gevangen. Uit onderzoek weet men dat als de jongen nog klein zijn het vrouwtje overdag op het nest blijft. En het vrouwtje dat bij deze controle werd gevangen bleek een ring te dragen. Het ringnummer is genoteerd en gemeld bij de ringcentrale. Uit de terugmelding bleek dat het deze kerkuil was geringd op 28 juni 2008 in het plaatsje Rohel in Friesland, als kuiken in een nest van vijf jongen. Deze Friese kerkuil was dus een flink eind van haar geboorteplaats, 107 km hemelsbreed, zelf weer tot broeden gekomen!

Na deze controle werd besloten om de jonge kerkuilen ongeveer 1 week later te ringen, nog voordat ze zouden uitvliegen. Op 28 juli, een mooie warme zomeravond was het zover. En omdat het een mooie zomeravond was én (school-)vakantie was er veel publiek aanwezig. In totaal waren die avond 19 mensen getuigen van het uit de kast halen, meten, wegen en ringen van de drie uilskuikens. De kinderen (7) en volwassen bekeken alles met grote belangstelling en hadden de kans om eens een uil van dichtbij te bekijken of zelf vast te houden. Het is steeds weer opvallend hoe rustig de uilskuikens dit alles ondergaan, het lijkt wel of ze gehypnotiseerd zijn. Er waren vele vragen over de uilen die beantwoord werden door de vogelringer en aanwezige NGK-er. Het werd zo nog een educatief en gezellig evenementje, na afloop werden we allemaal getrakteerd op koffie en limonade door de gastvrije boerin.

De drie kuikens bleken alle drie in uitstekende conditie te zijn, allemaal ruim boven het gewicht wat op basis van hun leeftijd te verwachten was. Die leeftijd is vast te stellen aan de lengte van de buitenste slagpennen. Mogelijk is de voedselvoorziening in de polder Laag Nieuwkoop toch nog redelijk vanwege de spoorlijn en de daar langs aanwezige beplantingen en ruigte.

En nu, in najaar 2009, staat de jaarlijkse schoonmaakronde al weer op het programma, dit jaar zullen veel kasten na controle niet verder schoongemaakt te hoeven omdat ze niet zijn gebruikt. We zijn benieuwd of 2010 al weer een opwaartse lijn zal laten zien.

Een overzicht van de broedresultaten in de nestkasten van de Natuurgroep Kockengen .

Type nestkast	Totaal aantal	Bezet in 2008	Bezet in 2009
Torenvalk	11	6	4
Kerkuil	12	6	3
Steenuil	8	0	0
Bosuil	1	0	0

jonge Holendui in een uilenkast

Programma werkdagen Natuurgroep Kockengen, seizoen 2009 - 2010

In het komende winterseizoen organiseert de Natuurgroep Kockengen weer een aantal natuurwerkdagen. Traditioneel wordt het seizoen gestart op de eerste zaterdag van november, dit is tevens de Nationale Natuurwerkdag. Meer informatie over deze eerste werkdag treft u elders in dit nummer van het NGK blad.

Het programma voor de komende winter ziet er als volgt uit:

<i>Datum</i>	<i>Locatie</i>	<i>Werkzaamheden</i>
7 november 2009	Polderreservaat, bospercelen tegen de N 401	Essenhakhout afzetten, snoei knotwilgen, div. klusjes
12 december 2009	Noordelijke rietlanden	Opslag van bomen en struiken uit het rietland verwijderen
9 januari 2010	Noordelijke rietlanden	Opslag van bomen en struiken uit het rietland verwijderen
30 januari 2010	Queekhoven, Breukelen	Onderhoud essenhakhout
6 februari 2010	Hakhoutbosje aan de Ir. Enschedeweg	Afzetten van hakhout
6 maart 2010	Polderreservaat, bosperceel tegen begraafplaats	Afzetten van boomvormers
3 april 2010	Polderreservaat, e.a. locaties	Opruimen, rest klusjes

Noteer deze data alvast in je agenda! De werkdagen starten om 9.00 uur, voor koffie en koek wordt gezorgd en we sluiten de werkdag af rond 13.00 uur met soep! Er zijn altijd diverse klussen op de werkdagen, van licht tot behoorlijk fysiek werk. Iedereen is welkom om eens de handen uit de mouwen te steken, het is leuk om met elkaar buiten bezig te zijn en altijd heel gezellig.

Meer informatie over de werkdagen ontvangen de leden van de Natuurgroep Kockengen via de email. En via ons NGK blad. Bij vorst en sterk ijs kan er van het programma worden afgeweken, als de omstandigheden gunstig zijn gaan we riet maaien.

Heb je vragen of wil je je aanmelden voor de werkdagen, neem dan contact op met Ben van der Horst, tel: 0346 - 241185 of ben.van.der.horst@natuurgroepkockengen.nl

Inleiding

Voor het achtste achtereenvolgende jaar zijn dit jaar de broedvogels in de rietlanden van Kockengen geïnventariseerd. De eerste zes jaar door Rien Reijnen, de afgelopen twee jaar door ondergetekende. Er ontstaat daarbij langzamerhand een unieke reeks gegevens voor een relatief klein gebied.

Het gebied waarin de broedvogels geteld worden, bestaat uit:

- De zuidelijke rietlanden: de strook riet langs de Wagendijk tussen dorp en Schutterskade;
- Het polderreservaat;
- De strook rietlanden langs de Wagendijk tussen dorp en N401;
- Het riet aan de andere kant van de N401 ten noorden van de Joostendam - bij de voetbalvelden, tussen N401 en het 'eiland in het weiland'.

De methode om broedvogels te tellen is een door SOVON gestandaardiseerde methode om alle soorten broedvogels in een gebied te inventariseren. De methode bestaat uit twee onderdelen: in de periode februari - juli wordt het gebied gemiddeld eens per twee weken doorlopen ('s ochtends vroeg) en worden alle vogels genoteerd op een kaart van het gebied. Na het seizoen worden deze tellingen per soort omgezet in het aantal territoria. Elke soort heeft daarbij zijn eigen regels. Het is dus niet vereist om daadwerkelijk nesten of jongen waar te nemen, een zingend mannetje of een paartje in de goede periode (per soort verschillend) zijn vaak de belangrijkste indicaties voor een territorium.

Broedvogeltelling 2009

In het bijgaande overzicht zijn de aantallen broedvogels in 2009 weergegeven. Opvallend is het aantal 'nieuwe soorten' ten opzichte van voorgaande jaren. Het totaal aantal verschillende soorten broedvogels van 45 is zelfs een ongekend aantal. Opvallend is daarbij het belangrijke aandeel van de noordelijke rietlanden en het polderreservaat. In de zuidelijke rietlanden was de situatie vrijwel ongewijzigd ten opzichte van vorig jaar.

Nog niet eerder waargenomen in de periode 2002 - 2009 was de **waterral** in het Polderreservaat. Paul belde me op met de mededeling dat hij een hem onbekende vogel hoorde. Ik kende het geluid eerst ook niet, tot de vogel het geroep begon af te wisselen met het (veel bekendere) geluid van een 'mager speenvarken'.

Ook nieuw was de **braamsluiper** in het landje van Den Hartog (rietlanden Noord). Het afwisselende terrein daar vormt een geschikt biotoop. Overigens zingt de braamsluiper meestal slechts in een vrij korte periode, dus is hij makkelijk over het hoofd te zien/horen. Ik sluit niet uit dat hij de voorgaande jaren hier ook al gebroed heeft.

De **sprinkhaanzanger** heeft hier ook voor het eerst in de afgelopen acht jaar gebroed. Het geluid is een rinkelende lang aangehouden triller, tegen de gehoorgrens aan. Eerst was de vogel te horen in het landje van Den Hartog, daarna is de vogel de meeste keren gehoord in de rietlanden ten noorden van de Joostendam. Niet uit te sluiten is dat het in feite om twee broedparen ging, één ten noorden en één ten zuiden van de Joostendam, maar van die laatste waren er onvoldoende waarnemingen om geteld te worden als broedvogel.

Ook de **witte kwikstaart** kwam vaak genoeg voor rond de Joostendam om als broedvogel geteld te worden. Ik vermoed dat de vogel ergens rond de voetbalvelden gebroed heeft. De **sperwer** heeft in één van de bospercelen in het Polderreservaat gebroed en was regelmatig 's avonds te horen.

Daarnaast zijn de volgende broedvogels 'weer' als broedvogel geteld: de **knobbelzwaan** (ten zuiden van de Joostendam), de **slobeend** (bij 't eiland in het weiland), de **kuifeend** (in het polderreservaat), de **zanglijster**, de **spotvogel**, de **staartmees**, de **zwarte kraai** en de **groenling**. De **snor** is geteld in de rietlanden Noord, langs de Wagendijk. Regelmatig was de **snor** vaak op korte afstand van de sprinkhaanzanger te horen - waarbij het verschil in toonhoogte van de triller (snor lager en harder) goed vergeleken kon worden.

Een paar soorten ontbraken dit jaar, waaronder de **ijsvogel**. De ijsvogelstand heeft in de winter een forse klap opgelopen door de langdurige periode dat er ijs op het water lag. Als de ijsvogelstand de komende jaren weer herstelt, keert de ijsvogel ongetwijfeld terug als broedvogel, er zijn inmiddels drie ijsvogelwanden 'vacant'.

De **nijlgans** is wel waargenomen, maar niet voldoende / op het goede moment om als broedvogel geteld te worden. Ook de **matkop** ontbrak dit jaar. De matkop is een vogel van het wat vochtige bosterrein. Vorig jaar werd de vogel waargenomen in het bosdeel van het Polderreservaat. Van de meer algemene broedvogels valt op dat de **grauwe gans** nog steeds fors in aantal toeneemt - wat niemand ontgaan zal zijn die dit voorjaar het Polderreservaat bezocht heeft. Inmiddels zijn er 13 broedparen geteld, waarvan twee in de rietlanden zuid (rietland bij de Schutterskade). Het totaal aantal jongen was naar schatting 70. Dit terwijl de grauwe gans pas sinds 2006 een broedvogel is in de rietlanden broedt. De **krakeend**

broedt inmiddels met vier paren in het gebied. Tot vorig jaar terug werd de vogel zelfs nooit als broedvogel geteld. Dit sluit aan bij het landelijke beeld dat de krakeend de afgelopen decennia fors in aantal is toegenomen. De **bruine kiekendief** was erg regelmatig te zien (vooral het mannetje, een enkele keer het vrouwtje). Het nest lag vrijwel zeker in de rietlanden ten noorden van de Joostendam. De **zwarte stern** heeft het na een wat aarzelende start erg goed gedaan: 19 broedparen (zie elders in het blad). Het Polderreservaat blijft daarmee een van de belangrijkste broedgebieden van de zwarte stern in Nederland. De **rietzanger** is wat teruggelopen in aantal broedparen, maar het aantal broedparen is nog steeds aanmerkelijk hoger dan de daaraan voorafgaande jaren. Het omgekeerde geldt voor de **kleine karekiet**, een toename ten opzichte van vorig jaar (van 21 naar 30 territoria) - maar nog lang niet de

Rietlanden Kockengen aantallen broedvogels 2002 - 2009										
	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	gemiddeld	
1 fuut	12	13	9	9	7	9	10	9	10	
2 knobbelzwaan	1	0	0	2	0	2	0	0	1	
3 nijlgans	0	1	0	0	0	0	1	0	0	
4 grauwe gans	13	7	9	4	0	0	0	0	4	
5 wilde eend	59	88	67	96	88	98	86	69	81	
6 slobbeend	1	0	0	0	1	0	0	0	0	
7 soepeend	10	7	4	4	8	7	4	7	6	
8 krakeend	4	2	0	0	0	0	0	0	1	
9 kuifeend	7	0	6	10	5	9	8	4	6	
10 torenvalk	0	0	0	0	0	0	1	0	0	
11 bruine kiekendief	1	1	1	0	0	0	1	0	1	
12 sperwer	1	0	0	0	0	0	0	0	0	
13 fazant	7	4	6	5	3	6	3	2	5	
14 waterhal	1	0	0	0	0	0	0	0	0	
15 waterhoen	5	5	5	8	6	7	6	7	6	
16 meerkooit	18	19	16	22	25	24	26	21	21	
17 zwarte stern	19	14	13	16	11	21	20	12	16	
18 holenduif	0	0	0	0	0	1	3	2	1	
19 houtduif	14	15	18	19	18	16	19	23	18	
20 ransuil	0	0	0	0	0	0	0	1	0	
21 koekoek	1	2	2	3	3	3	2	3	2	
22 jsvogel	0	1	0	0	0	0	0	0	0	
23 wielewaal	0	0	0	0	0	1	0	0	0	
24 witte kwikstaart	1	0	0	0	0	0	0	0	0	
25 winterkoning	16	17	14	14	12	17	17	23	16	
26 heggenmus	5	3	1	2	0	4	4	8	3	
27 roodborst	0	0	1	1	1	1	0	0	1	
28 blauwborst	0	0	2	1	0	0	1	0	1	
29 merel	13	19	11	7	9	12	11	16	12	
30 zanglijster	3	0	4	2	1	4	2	3	2	
31 snor	1	0	1	0	4	2	0	0	1	
32 rietzanger	22	27	13	14	8	18	10	14	16	
33 sprinkhaanzanger	1	0	0	0	0	0	0	0	0	
34 bosrietzanger	5	3	6	6	9	7	10	13	7	
35 grote karekiet	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
36 kleine karekiet	30	21	42	51	55	64	56	46	46	
37 grasmus	0	0	1	0	0	1	0	0	0	
38 tuinfluiter	12	10	15	14	18	20	20	19	16	
39 zwartkop	4	3	3	6	6	6	3	5	5	
40 braamsluiper	1	0	0	0	0	0	0	0	0	
41 tijtjaf	11	13	10	9	11	23	20	18	14	
42 fitis	9	6	10	11	13	14	11	11	11	
43 spotvogel	2	0	1	2	1	4	2	0	2	
44 grauwe vliegenvanger	0	0	0	0	0	0	0	1	0	
45 staartmees	2	0	0	0	1	0	1	2	1	
46 matkop	0	1	0	0	0	2	3	1	1	
47 pimpelmees	5	4	2	0	1	0	1	1	2	
48 koolmees	8	8	4	7	1	5	7	8	6	
49 vlaamse gaai	1	2	0	0	2	0	1	2	1	
50 ekster	0	0	0	0	0	0	1	3	1	
51 zwarte kraai	2	0	2	3	3	5	5	6	3	
52 spreeuw	1	1	0	2	2	4	4	3	2	
53 huismus	5	2	4	4	5	7	8	7	5	
54 ringmus	1	1	0	0	0	0	0	0	0	
55 vink	5	4	4	5	3	5	4	3	4	
56 putter	1	1	0	0	0	0	0	0	0	
57 groenling	2	0	0	0	0	0	0	1	0	
58 rietgors	10	8	8	12	11	15	11	13	11	
totaal broedvogels		353	333	316	371	352	444	403	387	370
totaal aantal soorten		45	35	35	33	33	35	38	36	36

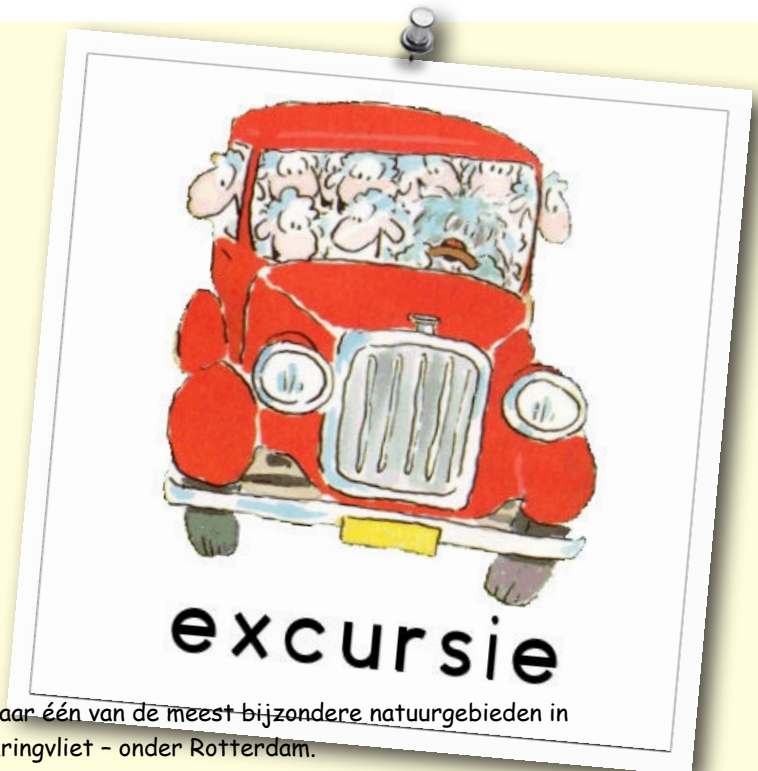

aantallen van vijf tot acht jaar geleden (50-65).

Dit jaar zijn - zover ik weet - de **blauwborst** en de **grote karekiet** in het geheel niet waargenomen in de rietlanden. De **grauwe vliegenvanger** heb ik één maal gezien (rietlanden zuid) maar niet voldoende om als territorium geteld te worden.

Een verklaring voor het grote aantal soorten broedvogels dit jaar heb ik niet. Een verklaring zou kunnen zijn dat het gebied wat gevarieerder geworden is ten opzichte van voorgaande jaren, maar die indruk heb ik niet echt. Ik denk dat het meer een 'toevalsfactor' is, veel van de 'nieuwe' soorten zijn maar met één territorium vertegenwoordigd.

Fons van Haelst

Excursie Tiengemeten, 21 november

Op zaterdag 21 november gaan we met de excursie naar één van de meest bijzondere natuurgebieden in Nederland: het eiland Tiengemeten, gelegen in de Haringvliet - onder Rotterdam.

In 2006 is het eiland Tiengemeten omgevormd van landbouwgrond naar natuur. Sindsdien groeit het eiland uit tot een natuurgebied zoals je dat in Nederland eigenlijk nauwelijks ziet. Echte wilde natuur, met stromende geulen en krekken. Men kan hier wandelen door ongebaand terrein met in de winter veel ganzen en eenden en kans op een zeearend.

Zie voor meer informatie over Tiengemeten de website van Natuurmonumenten: <http://www.natuurmonumenten.nl/node/1709> --- tevens bron voor bovenstaande tekst.

Datum: zaterdag 21 november

Tijd: Vertrek : 7.30 uur vanaf De Rustende Boer (supermarkt) - we willen de pont in Nieuwendijk nemen van 9:00 uur.
Terug: ca.: 14:00 - 15:00 uur

Opgave: bij Fons van Haelst:
fons.van.haelst@natuurgroepkockengen.nl (tel. 241918)
graag vermelden of je eventueel een auto ter beschikking hebt

Tot 21 november!
Fons van Haelst

Gezien.

Tekst: Theo van Schie, Foto's: Ruud van Middelkoop en Gerrit Bouman.

In en rond Kockengen worden regelmatig bijzondere waarnemingen gedaan. Deze waarnemingen worden dan vaak door gemaild naar andere natuurvrienden en bekenden. Soms heeft de waarnemer het geluk dat hij een fototoestel bij zich had en kon de bijzondere waarneming vastgelegd worden. En een bijzondere waarneming rondmailen met een foto is natuurlijk nog leuker, voor verzender en ontvanger. Hieronder twee voorbeelden van zo'n berichtje met foto. Met dank aan de makers van de foto's.

Bruine Winterjuffer

Half september heeft Ruud van Middelkoop een bruine winterjuffer in zijn tuin (Zwanebloem) gesignaleerd. Een niet alledaagse waarneming volgens Ruud (libellenkenner), voor hem de eerste keer dat hij deze soort in Kockengen ziet. De bruine winterjuffer is vrij algemeen voor Nederland en België, er is de laatste jaren sprake van een toename van deze soort. Voor het veenweidegebied is deze soort zeldzaam.

De bruine winterjuffers, bijnaam "t vliegend strootje", komen aan het einde van de zomer als volwassen insect uit het water en gaan dan op zoek naar geschikte plekken om te jagen en te overwinteren. De meeste winterjuffers overwinteren op kleine heidevelden in het binnenland, op de struikheide of in de grote pollen met pijpenstrootje. De bruine winterjuffer is de enige libellensoort die als volwassen dier overwintert. In het voorjaar trekken ze weer terug naar hun voortplantingsgebieden. De larven van de winterjuffer leven in vennen, duinplassen en poelen met goed ontwikkelde oevervegetatie. Sporadisch ook in laagveen.

Tijdens de trek van voortplantings- naar overwinteringsgebied kunnen ze ook op ongebruikelijke plaatsen worden waargenomen, zoals in de tuin van Ruud.

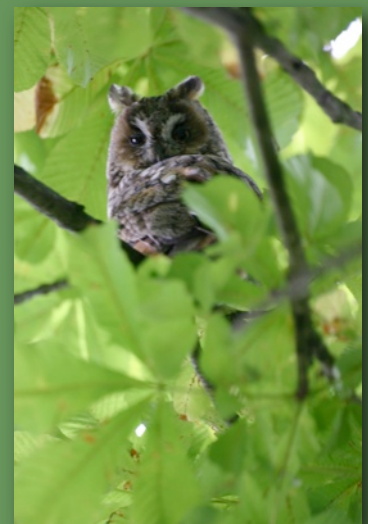
Ransuil van de Wagendijk

Eind september kwam er een mailbericht van Gerrit Bouman over "De uil van de Wagendijk", met een aantal leuke foto's.

De uil bleek een ransuil te zijn die afgelopen zomer regelmatig gezien was in de omgeving van de Wagendijk 65.

De ransuil had daar zijn vaste slaapplek (roestplaats) in een kastanjeboom. Tussen de dichte bladeren was de uil maar moeilijk te ontdekken. Onder de boom heeft Gerrit ook nog wat braakballen van deze uil gevonden.

Nu in de herfst de bladeren beginnen te verkleuren en uit te vallen is er te weinig beschutting en is de ransuil weer vertrokken. Maar gelukkig hebben we de foto's nog!

NATUURWERKDAG ZATERDAG 7 NOVEMBER

Make-over je mee? Meld je aan op www.natuurwerkdag.nl

NATUURWERKDAG

Colofon

Voorzitter

Fons van Haelst, Kerkweg 102, tel. 0346-241918,
fons.van.haelst@natuurgroepkockengen.nl

Secretaris

Ben van der Horst, Zwanebloem 5, tel. 0346 - 241185,
ben.van.der.horst@natuurgroepkockengen.nl

Penningmeester

Bram Paardenkooper, Wagendijk 39, tel. 0346 - 241872,
bram.paardenkooper@natuurgroepkockengen.nl

Algemeen Bestuurslid

Theo van Schie, Kon. Julianaweg 7, tel. 0346 - 241060
theo.van.schie@natuurgroepkockengen.nl

Paul Vlaanderen, Pr. Bernhardweg 11, tel. 0346 - 241617
paul.vlaanderen@natuurgroepkockengen.nl

Gerard van Zuylen, tel. 0346 - 576147
gerard.van.zuylen@natuurgroepkockengen.nl

Pieter Hielema, tel. 0346 - 240211
pieter.hielema@natuurgroepkockengen.nl

Contributie van de
Natuur Groep
Kockengen bedraagt
€ 10,00 per jaar. Dit
bedrag elk jaar voor
30 november
overboeken op
bankrekening
94.95.06.079 tnv:
Ver. Natuurgroep
Kockengen.

